

פנינים

ופרפראות נבחרים

"ליום חמשה עשר בשבט"

עורך: הרב יוסף ברגר

ט"ו בשבט ראש השנה לאילנות

במשנה (תחילת ר"ה) "ארבעה ראשי שנים הם וכו', באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי, בית הלל אומרים בחמשה עשר בו". ובגמרא (י"ד ע"א) מבואר טעם קביעת יום זה לר"ה לאילנות, כיון דבזמן הזה מתחילין פירות האילנות להגט, הואיל ויצאו רוב גשמי השנה. ופירש רש"י: שכבר עבר רוב ימות הגשמים שהוא זמן רביעה ועלה השרף באילנות ונמצאו הפירות הגטו מעתה.

ט"ו בשבט - ר"ה לחידושי תורה!

הגה"ק בעל האגלי טל מסוכטשוב זי"ע אומר, כי בכל שנה אחר ט"ו בשבט, מרגיש שינוי לטובה בחידושי תורה שלו, דעיקר ר"ה לאילן, קאי על חידושי תורה! וזהו כי ביום זה יכולים לזכות להתחדשות בתורה, שהרי נאמר "כי האדם עץ השדה" וכן התורה נקראת "עץ החיים", וקוב"ה אורייתא וישראל חד הוא, וביום זה שעולה בו השרף באילנות, ונכנסין המים באילנות, אזי כן הוא באדם שנכנסין בו המים של עץ החיים, ואין מים אלא תורה, ופירות האילן רומזו על "חידושי תורה" שהם פירותיו של האדם!...

ט"ו בשבט - הכנה למתן תורה!

מובא בספר קדושת לוי להרח"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע - כי ידוע המחלוקת (במסכת ר"ה דף י"א) רבי אליעזר ורבי יהושע, חד סבר בניסן נברא העולם, וחד סבר בתשרי נברא העולם. והנה התוס' (ר"ה כ"ז). מפרש דהאדם נברא בכ"ה באלול, ונמצא מט"ו באב עד כ"ה אלול ארבעים יום נגד יצירת הוולד. וכן למ"ד בניסן נברא העולם, האדם נברא בכ"ה באדר נמצא מט"ו בשבט עד כ"ה אדר יש ארבעים יום נגד יצירת הוולד. ובאמת אנן פסקינן כשני המ"ד, וזה שאנו עושין יומא דפגרא בט"ו באב וט"ו בשבט. ונמצא מט"ו בשבט הוא הכנה לפסח. ופסח הוא הכנה למתן תורה. נמצא מט"ו בשבט הוא הכנה למתן תורה! והא ראיא, שהתורה ניתנה בסיון, ומשה רבינו ע"ה אומר משנה תורה בשבט ככתוב (דברים א-ג) "בעשתי עשר חודש וכו'", הרי ראיא שהחודש שבט הוא הכנה למתן תורה!...

מט"ו בשבט - מתחילין ימי הרחמים!

בספר אוהב ישראל להרח"ק מאפמא זי"ע מובא: מהחצי חודש שהוא ט"ו בשבט, מתחילין ימי הרחמים!... וכן מובא מלהרח"ק בעל הישמח ישראל מאלכסנדר זי"ע שצירוף שם הוי' של ר"ה שבט, ויצא מר"ת של חמר ימירנו והיה הוא, שהאותיות הראשונות "ה-ר" הם שלא כסדר ומורה על דין ח"ו על חציו הראשון של החודש, והאותיות האחרונות "ה-ה" שהוא נגד החציו השני של החודש שהוא מראה על רחמים, כי מן ט"ו בשבט מתחיל רחמים!...

ט"ו בשבט - יום המסוגל להיוושע בפקידת עקרות!

הרח"ק בעל האהבת ישראל מוידניץ זי"ע אומר שנה אחת בעת עריכת שולחנו שיום ט"ו בשבט מסוגל להיוושע בפקידת עקרות! והפירות שאנו אוכלים בט"ו בשבט, להזכירנו שזקוקים אנו לפירות מתוקים, ואלו שטרם זכו לילדים, שיעזרם הכורא שיוזכו לפירות מתוקים, פירות טובים עם צל נאה ואמת אמיס!... וכן מסופר: באברך אחד שהיה חשוך בנים ל"ע, והיה מפציר בהרח"ק בעל האהבת ישראל זי"ע לברכו שיוושע ויפקד בזרע של קיימא. ופעם אחת אמר לו הרבי בזה"ל: "קום צי מיר חמשה עשר בשבט, וועל איך דיר געבין פירות" (בוא אלי בחמישה עשר בשבט, ואתן לך פירות). ואכן באותה שנה נושע האברך!

אכילת פירות!

מובא במגן אברהם ובפרי חדש - נוהגין האשכנזים להרבות בו במוני פירות של אילנות בט"ו בשבט להראות בזה שהוא ר"ה לאילנות.

בספר מטעמים מובא: טעם למנהג שמברכין עליהם וטועמין מכל מיני פירות, שאז ר"ה לפירות וזכות הוא להם כשמברכין עליהם.

בספר פרי צדיק מובא: מנהג זה לאכול פירות, אף שלא נזכר בקדמונים רק בס' למהר"ם האגוז, אבל מנהג ישראל תורה, ואומרים מלהרח"ק הרבי מלובלין זי"ע, שהוא עצמו תורה!

ביום חמשה עשר בשבט שנת תש"ה, שבועות מספר לאחר שהרח"ק רבי יואל מסאטמר זי"ע נשתחרר מצפורני הרשעים ימ"ש והיה בשווייץ, מצא שם את אחד מחסידיו שגם הוא ניצל מהרשעים. ואמר הרבי להסיד: היות ואני הולך לבקר חולה, בוא ותלווה אותי! על אם הדרך אמר אותו חסיד להרבי: היות וחמשה עשר בשבט היום, יאמר נא רבינו איזה דבר תורה מעניינא דיומא. ואז פתח הרבי בדברי קודשו ואמר: לכאורה למה בט"ו בשבט שהוא ראש השנה לאילנות נוהגים לאכול פירות לרמוז שייצאו פירות טובים, ובשבועות שאז דנין את הפירות כעצמן אז נוהגין להעמיד אילנות בביהמ"ד ובבתים, והלא היה צריך להיות הפוך, כשדנין האילנות יעמידו אילנות וכשדנין הפירות יאכלו הפירות ויבקשו עליהן? ותירץ מיד ואמר: דאפשר לרמוז בזה, שכשיש לאחד איזה משפט, אז הדרך הוא, שלא ילך בעצמו לטעון עליו ולזכות את עצמו, אלא יקח סניגור שהוא ימליץ עליו. ולכן בראש השנה לאילנות אוכלים פירות כדי שיתפללו הם שהאילנות יזכו בדין, ובשבועות כשדנין את הפירות מעמידין אילנות!... ויהי כעבור שעות מספר, כשהגיע אותו חסיד לביתו, והנה הוא רואה שהגיע לו מכתב מהצבא שהיות ועדיין המלחמה בעיצומה, לכן כל הבחורים צריכים להתייצב שוב לצבא, והוא בתוכו, ולמהרת הוא צריך להתייצב במקום המיועד ולשרת בצבא. אותו חסיד הבין תיכף שלא סתם שמע היום את הדברי תורה מרבו, ולכן צריכים גם לקחת הוראה למעשה, והחליט שהנה גם הוא לא יתייצב לבד, אלא ישלח שליה במקומו, כדברי הרבי בתורתו. וכן עשה, שביקש מחבירו שילך להתייצב ויאמר שם שהיות והוא נשאר אחד מהמשפחה ואין לו שום קרוב שידיאג עבורו, לכן הוא מבקש שישחררו אותו. חבירו נסע לשם והציג את טענותיו, ואכן קיבלו את דבריו ונתנו לו מכתב שחרור!...

רמזים למנהג אכילת הפירות

בספר חמרא טבא מובא: "ועץ השדה יתן פרי" (ויקרא כו.בד). גימטריה "חמשה עשר בשבט"!...

ובספר עטרת ישועה להרח"ק מוידניץ זי"ע מובא: יש שרמזו מנהג אכילת פירות ביום זה, במה שכתוב (תהילים א') "והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פרי יתן בעתו", "פלגי מים" רמז לחמשה עשר בשבט, כי שבט מולד "דלי" והוא כלי המיועד למלאות בו מים, ופלגי הוא חצי, דהיינו חצי חודש שבט, "אשר פרי יתן בעתו" אשר ביום זה יתן האדם על שולחנו פירות!...

ובספר תולדות יצחק מובא: ויש מרמזין על זה מה שכתוב (תהילים קכ"ב) "שבטי קה עדות לישראל להודות לשם ד'. "שבטי י-ה", שיום ט"ו בשבט "עדות מיוחד לישראל להודות לה".

שמעתי מנ"ק מרן האדמו"ר ממשיקולין שליט"א רמז להטעם שאנו נוהגין לילך לצדיקים ביום חמשה עשר בשבט לקבל מהם פירות, היא על פי הפסוק "אך פרי לצדיק (תהילים נח.יב) "אך פרי" גימטריא "שבט", ומקבלים את הפירות על ידי שהולכים ל"צדיק"!...

הרח"ק רבי יצחק אייזיק מזדיטשוב זי"ע היה רגיל לערוך שולחנו בכל שנה ביום ט"ו בשבט. ליד השולחן הסיבו חסידים רבים והרבי חילק להם פירות. קרה פעם שהתרכו האורחים, ולמרות שהיו פירות רבים על השולחן, לא הספיקו לציבור הגדול. קם הרבי ואמר: אם פירות אתם מבקשים, הבה ואגידה לכם איה איפה תמצאו אותם, שנינו במשנה "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה וכו' ותלמוד תורה כנגד כולם", לכו ועסקו בתורה, ותמצאו בלי דוחק פירות הרבה, מלבד הקרן הקיימת לכם לעוה"ב!...

מספר הפירות שנהגו לאכול:

במספר הפירות שצריכים לאכול רבו המנהגים, ויש שמסברו שלא הקפידו במספר רק הרבו בכל מיני פירות ובפרט משבעת המינים, אך אנו נביא בפניכם מספר מנהגים:

מהרה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע מובא דיש שכתבו דמצוה להזור אחר שלושים מיני פירות. י' מינים שאין בהם קליפה לא מבפנים ולא מבחוץ. י' מינים שיש להם קליפה מבפנים והיינו שגרעני הפרי אינן נאכלין. וי' מינים שיש להם קליפה בחוץ – וזי' יעמוד בסוד קדושים...

ומהרה"ק בעל הישמח משה זי"ע מובא: ויש שנהגו לאכול י"ג מיני פירות כמנין אה"ד!

בספר ברכת אליהו מובא: ויש שנהגו לאכול ט"ו מינים, ולרמוז עליהם ט"ו שיר המעלות.

ובספר מאמר המנהגים למהר"ם הגי' זי"ע מובא: ויש נהגים לאכול ט"ו מינים וללמוד עליהם ט"ו פרקים דמשניות, ח' פרקים דפאה, ג' פרקים דביכורים, ד' פרקים דראש השנה, שהן ביחד ט"ו...

פירות המסוגלים לישועה:

על הרה"ק רבי דוד בידרמן **מלעלוב זי"ע** בנו של הרה"ק רבי אלעזר מנחם מנדל **מלעלוב זי"ע** מסופר: כי ביום זה הראה את כוחו הגדול בצינו כי יום זה מסוגל לישועה! ויכשם שהאילן מתברך בפירותיו – כך ישתבה האדם בפירותיו. באחת משנות המלחמה העולמית הראשונה, והיה זה בשנת תרע"ו, הסב רבי דוד לשולחנו ביום ט"ו בשבט ופירות ארץ ישראל שמוחים עליו, אולם אין בא, שכן מחוץ שכלה הרב ובחדרים קצרה מגפת המחלות את יכולת המר. והנה נפתחה הדלת, וילד קטן, בנו של אחד מנאמניו נכנס ומספר לרבי דוד שאביו וכל בני ביתו נפלו למשכב וקצם קרוב. נתקשרו עיניו של רבי דוד במעות ופרץ בבכי: "ריבונו של עולם, שמחתי בחגה של ארץ ישראל הושבתה! אמור נא די לצרותינו". ומיד התאושש ופניו אורו. הוא פנה אל הילד, הוציא פרי מערמת הפירות שלפניו והושיט לו, טפח על כתפיו בהוסיפו: "הא לך והבא הביתה, ובטוח אני כי בזכות פירות ט"ו בשבט יזכה אביך לראות ממך פירות", והמגיפה פסחה על הבית...

מכתב אקטואלי לימים אלה...

מכתב שכתב הרה"ק רבי מרדכי מבילגורייא זי"ע אחיו של הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע לאחד מחסידיו בעלזא בו הוא מתאר את יום ט"ו בשבט אצל אחיו הרה"ק זי"ע. ומפאת המילים האקטואליות שבסוף המכתב אביא בפניכם את תוכנו: לכבוד... אחדשכ"ת באהבה רבה. אגב, החג ט"ו בשבט עבר פה בחגיגות נהדרה. הרבה יש ללמוד אמנם בבעלזא, אפי' ביו"ט של חול, הרי הקפיד כ"ק מרן אחי שליט"א לקיים מנהג אבותי שיהיה על השולחן כל ז' מינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל. הרבה כסף שילם בעד רימון יקר במציאות שלא בעונתו הקפיד בשם א"א ז"ל, עפ"י לשונו של ספר תיקון יששכר שיהיה לא רק הרבה פירות, רק הרבה מיני פירות (ראה מנ"א ה' נפ"א ס' קל"א רמ"ז). כשהפסקי הסעודה, וניגש למקום התפילה, לתפילת מנחה, צוה להעביר פמוטי נחושת מהעמוד, ולהביא במקומם פמוטי כסף... במושכל ראשון חשבת, לכבוד היום עשה זאת. שוב התכוננתי יען על השולחן הסעודה בחדר זה עמדו פמוטי כסף, הקפיד שלא יהיה שולחן מלא ושולחן רבך ריקם... וכנהג רבות, "אבל העולם גולם, שקועים במ"ט שערי פוליטיקה, אין מקבלים לקח וחבל על זה"...

בט"ו בשבט – מתפללים על אתרוג נאה ומחודר לסוכות!

בספר בני יששכר לרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע מובא, וזה לשונו: "ראש השנה לאילן" ולא אמר "לאילנות". יש לרמוז: מה שקיבלנו מרבותינו להתפלל בט"ו בשבט על אתרוג כשר יפה ומחודר, שיזמין ה' יתברך בעת המצטרך למצוה, כי הנה זה היום אשר עולה השרף באילנות והוא כפי הזכות של כל אחד מישראל, הנה מה טוב ומה נעים שיתפלל האדם ביום ההוא ראשית יסוד הצמיחה, שיזמין לו ה' יתברך לעת המצטרך את ה"פרי עץ הדר, והנה תפילתו תעשה פירות, וזה שרמוז התנא באומרו לשון יחיד "לאילן". להורות: על האילן המיוחד המבואר בתורה למצוה. עכ"ל.

הרה"ק רבי נפתלי הירצקא מרעצפערט זי"ע היה נוהג לגמור כל ספר תהילים ביום ט"ו בשבט, שהשי"ת יעזור לו שיוזכר בסוכות הבא לאתרוג נאה ומחודר. פעם אחת אירע לו כי אחרי שאמר חצי תהילים באו אנשים שונים ולא הניחו לגמרו, ולסוכות הבא היה לו אתרוג נאה מופלא בחדרו ומראהו, אך אחרי שבידך עליו פעם אחת ונתנו לכמה אנשים לברך בו, על ידי משמוש היה נעשה צד אחד נוטה לשהרות, וצד האחר של האתרוג נשאר מחודר מאד, אז הראה על צד המהודר של האתרוג, ואמר שחלק זה הוא מחמשה עשר בשבט קודם צהריים (שהניחו לו לומר תהילים), והפכו לצד האחר והראה ואמר שזהו חלק האתרוג מט"ו בשבט אחר הצהריים (שלא הניחו לו לגמור את התהילים...)

מסופר, כי ברוסיה שבימים ההם היה קשה מאד למצוא אתרוג מהודר. לימים יצא אחד מחסידיו הרה"ק רבי מרדכי מטשערנוביל זי"ע לעיר הכירה בכדי להפש אתרוג מהודר עבור רבו הק'. בעודו על אם הדרך לעיר הכירה, נזכר אותו חסיד שכדרכו חזרה הוא מיועד לעבור דרך העיר רוז'ין מקום משכן כבודו של הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע. ועל כן החליט לקנות אתרוג מהודר גם עבור הצדיק מרוז'ין זי"ע. לאחר שקנה את שני האתרוגים, הבחין להפתעתו הרבה כי האתרוג השני מהודר הרבה יותר מהראשון, לכשהתייעץ עם חבריו, החליט להחליף את האתרוגים... כשהגיע לצדיק מרוז'ין ובירדו האתרוג הפחות מהודר, נבהל הצדיק ושאל בפליאה מרובה האם זהו האתרוג שלי ממש, נבהל החסיד עד מאוד, ומיד הוציא מילקוטו את האתרוג המהודר והחליפו באתרוג הקודם. ולאחר מכן כשהגיע לרבו הרה"ק מטשערנוביל התעלם מכל העניין ולא סיפר כלום לרבו, אך רבו הרגיש ברוח הקודש ושאלו, מי נגע באתרוג שלי, החסיד נבהל וסיפר מיד כל האמת, ואז אמר לו הצדיק: "תדע שבט"ו בשבט נגזר בשמים איזה אתרוג יקבל כל אחד ואחד, והצדיק מרוז'ין ידע בדיוק איזה אתרוג מיועד עבורו, אך כשראה את האתרוג חשב שמא נשתנה דינו ופשפש במעשיו ולא מצא כל סיבה לשינוי, ועל כך לא רצה לקבל את האתרוג אלא את השני שהיה מהודר יותר..."

מסופר, כי פעם אחת בעת עריכת שולחנו של הרה"ק רבי מנחם מנדל **מקוצק זי"ע** בט"ו בשבט, נתן הרבי לאחד מחסידיו שהיה ידוע כגביר מכובד ביצי דגים ואמר לו בזה הלשון: "הירש ליב עם-רוגין", (אכול ביצי דגים) צליל המילים היה נשמע כמו – אתרוגין. והשומעים לא הבינו את פתרון דבריו הק' אלו, עד לפני חג הסוכות בשנה ההיא בעת המלחמה הנוראה, שלא היה באפשרי להשיג אתרוגים למדינה ועלה בידו להשיג אתרוג יפה מאוד, והביאו בשלום לרה"ק מקוצק. אז הבינו כי לואת נתכוון הרה"ק בדבריו אלה בט"ו בשבט העבר כשאמר לו עם רוגין שזה כמו "אתרוגין"...

סגולת אכילת האתרוג בט"ו בשבט!

הרה"ק **יהודה קדוש מפשיסחא זי"ע** אמר: שמי שאוכל אתרוג בט"ו בשבט יזכה להשלים שנתו...

הגה"ק רבי יצחק פלאני זי"ע בספרו יפה ללב כותב: והאתרוג עושיין אותו מרקחת ביהד עם סוכר אחר החג (סוכות) להעלותו על השולחן כליל ט"ו בשבט ר"ה לאילנות בכלל הפירות שיברכו עליו מאנשי הבית, וסגולה גדולה לתת אותה לאשה אם היא הרה ללדת, וגם ליתן ממנו למקשה לילד שאומרים שהוא סגולה שתלד בריחה ולא בצער ויצא הולד בר קיימא לחיים טובים ולשלום כשאוכלת ממנו באותה שעה...

הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע כתב בספרו זרע קודש, וז"ל: הנה האותיות שהיתוספו לאבותינו אברהם יצחק ויעקב הם אותיות "שזה". שיי' ליצחק (תהילים קה"ט) וא"ו ליעקב (ויקרא כו. מב) וה"א לאברהם (בראשית יז.ה). ואותיות "שזה" בגימטריא "רפאל". שבזכותם ממשיכין רפואה לכל הצריך וכל מיני הצלות וישועות נכללות ברפואה. והנה אילן בגימטריא צ"א שהוא ביהד כמנין הוי"ה – אדנ"י, ולפי זה מפרש את המשנה "אתרוג שזה לאילן", אתרוג שזה דהיינו שאתרוג רפואה כנ"ל, ד"שזה גימטריא "רפאל". ומכאן אסמכתא למנהג ישראל דאכילת אתרוג הוי כסגולה לרפואה...

לבישת קיטל בט"ו בשבט ואיחול שנה טובה!

הרה"ק בעל הצמח צדיק מוויזניץ זי"ע שח פעם: "אמר הותני הק' מרוז'ין זי"ע שכמה צדיקים היו רגילים ללבוש בגדי שבת בט"ו בשבט, והיו אומרים, שהוא ראש השנה, כי האדם עין השדה" (דברים כ"ט). היו שהוסיפו לילך אף עם "קיטל" כמו בימים הנוראים. ומנהגו היה לאחל בט"ו בשבט בעת הסיכום "שנה טובה ומבורכת" ואמרו שהמקור לכך היא: ששמו של החודש גם כן מרמז לזה, שכן ראשי תיבות של "שבט" היא: שנה טובה ברוכה...

הוצאת העלון נודב ונתרם

להצלחת הרב יקותיאל שלום בן טרה הי"ו וב"ב - בארא פארק - ניו יורק

יהי רצון שזכות יזכיו הרבים תעמוד ותגן בעדו להתברך בכל הטוב, פירות נאים ומתוקים,

דורות ישרים ומבורכים ונחת מכל יוציא.